

TAUTSAIMNIECĪBAS ATBALSTA INSTRUMENTI SABIEDRĪBAS VĒRTĒJUMĀ

Aldis Austers

Sekcija "Latvijas tautsaimniecības potenciāla saglabāšana un konkurētspējas pieauguma
veicināšana pēc pandēmijas izraisītās krīzes"

2021. gada 4. marts

Latvijas
Universitātes
starptautiskā
zinātniskā
konference

reCOVery-LV

Vispārīgie dati

- **Pirmā aptauja – 2020. g. septembris**

- Veica sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS laikā no 2020. gada 11. līdz 22. septembrim, ar tiešās intervijas dzīvesvietās metodi aptaujājot 1011 respondentus vecumā no 18 līdz 75 gadiem.

- **Otrā aptauja – 2020. g. decembris**

- Veica sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS laikā no 2020. gada 27. novembra līdz 11. decembrim, ar tiešās intervijas dzīvesvietās metodi aptaujājot 1008 respondentus vecumā no 15 līdz 75 gadiem.

Pētītie aspekti

Citu lietu starpā:

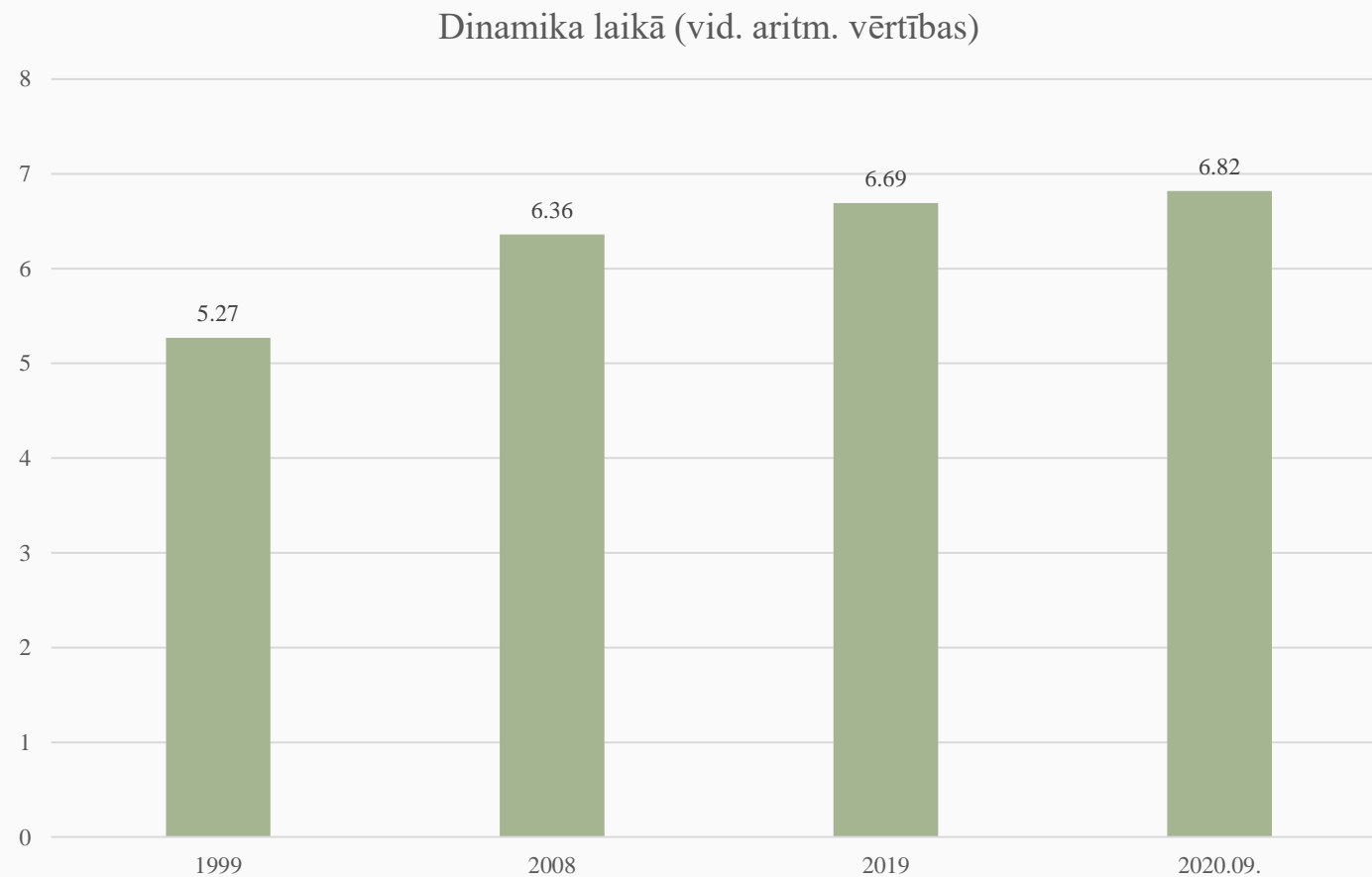
1. Vispārējais noskaņojums, darba un finansiālā situācija;
2. Attieksme pret valdības īstenotajām ārkārtas palīdzības programmām;
3. Attieksme pret valdības institūciju darbu ārkārtas situācijas laikā;
4. Ārkārtas situācijas ietekme uz nodokļu morāli;
5. Skatījums uz turpmāko pandēmijas apkarošanu.

Sabiedrības vispārējais noskaņojums

Septembrī sabiedrības
apmierinātību ar dzīvi
nebija pasliktinājusies,
salīdzinot ar laiku pirms
pandēmijas

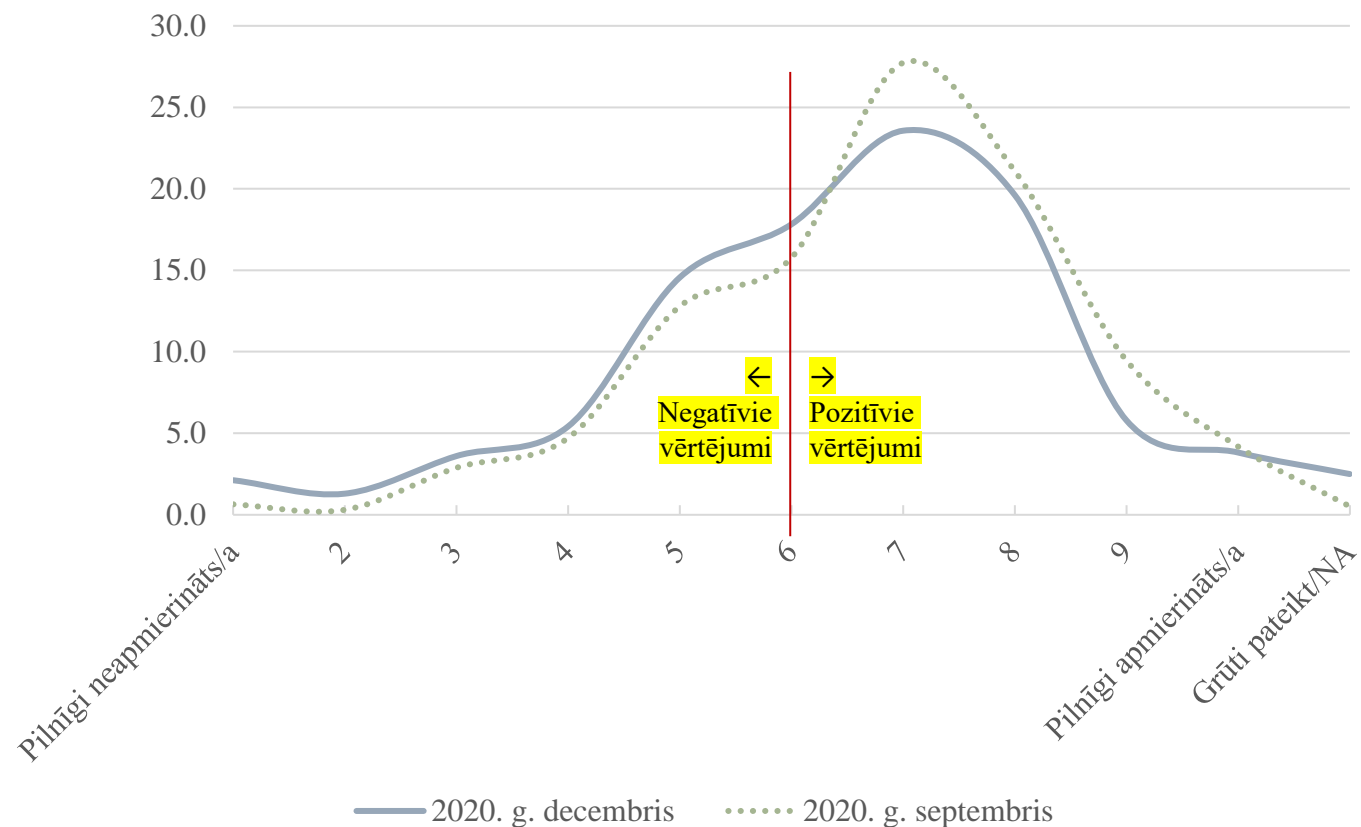
Vēsturiskie dati rāda, ka
pandēmija varētu būt
nozīmīgi sabremzējusi
apmierinātības uzlabošanos

Decembrī sabiedrības noskaņojums bija pasliktinājies (vid. aritm. no 6,8 līdz 6,4 punktiem).

Pasliktinājums novērojams praktiski visās respondentu grupās, īpaši jauniešu, vidējās paaudzes, ģimeņu ar bērniem, krieviski runājošo, valsts sektorā strādājošo un augstu ienākumu grupās.

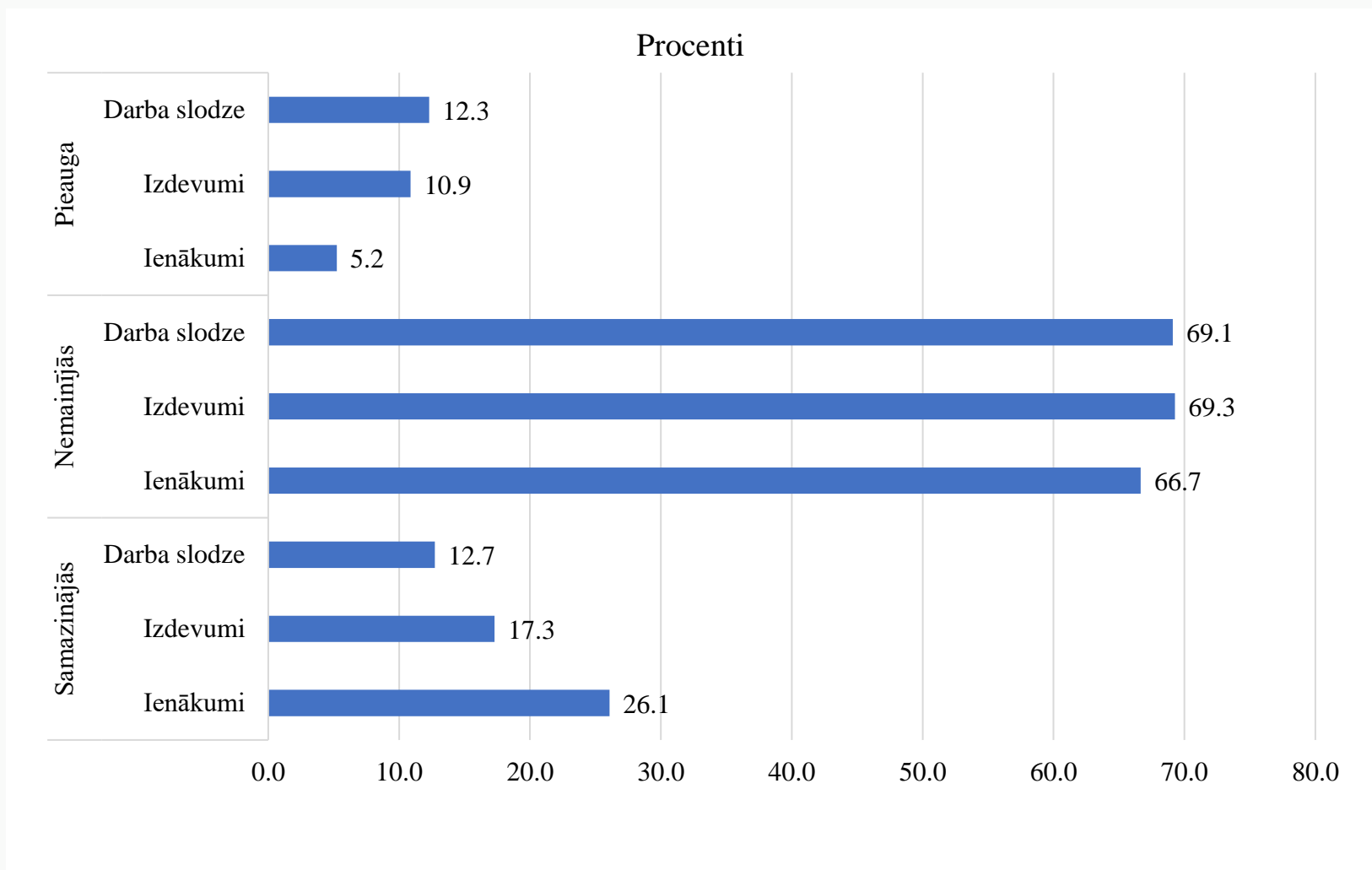
Kopumā ņemot, cik apmierināts vai neapmierināts Jūs šobrīd esat ar savu pašreizējo dzīvi?

Viedoklis par ietekmi uz ienākumiem, izdevumiem un darba slodzi

**1/3 piedzīvoja izmaiņas,
turklāt ienākumu
samazinājums tika novērots
biežāk, nekā samazinājums
darba slodzē un izdevumos.**

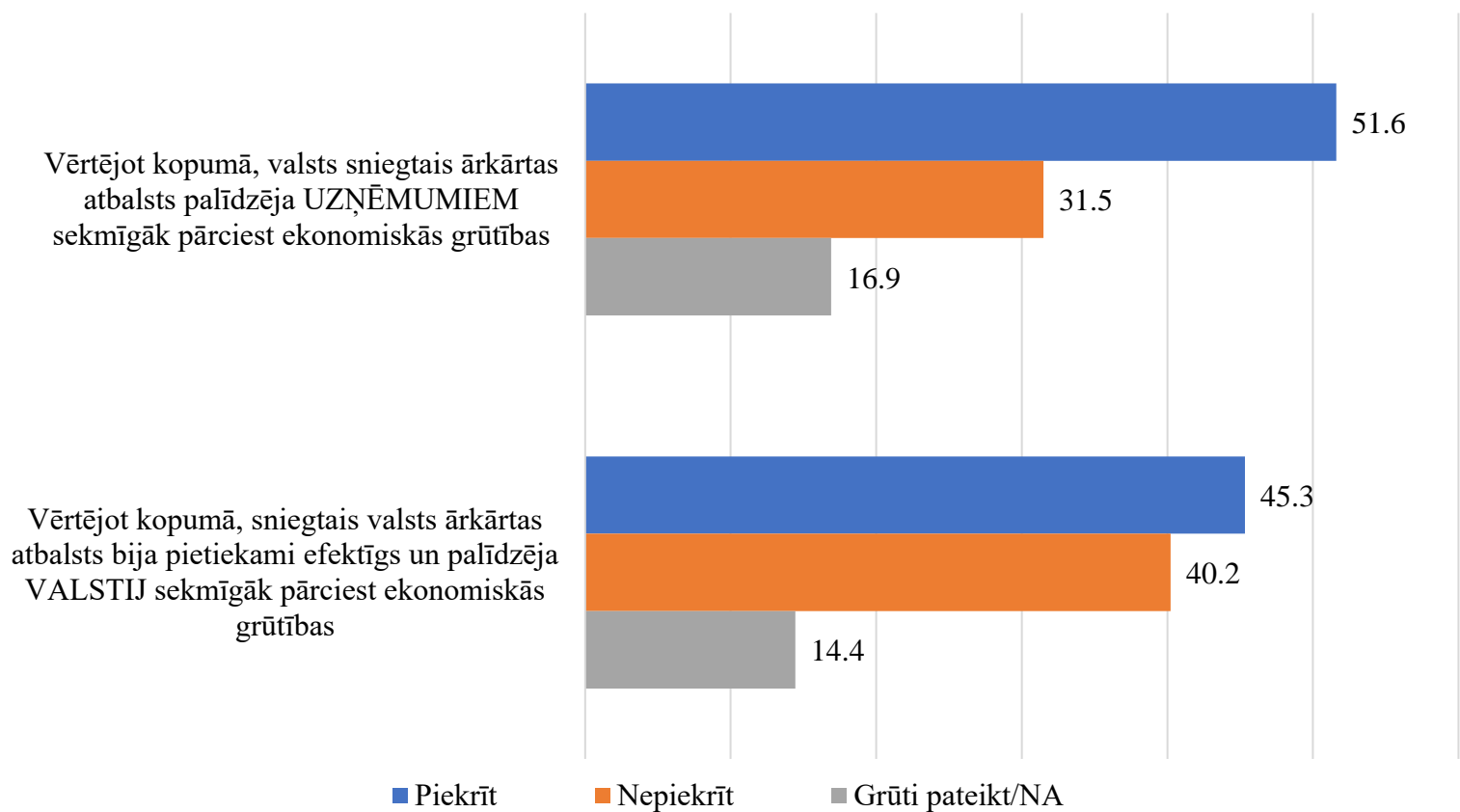
**Taču darba slodzes pieaugums bija
mēreni pozitīvi korelējis ar
mājsaimniecības ienākumu
pieaugumu, kas apliecina, ka
pandēmijas apstākļos caurmērā
joprojām ir darbojies princips – jo
lielāka slodze, jo lielāki ienākumi.**

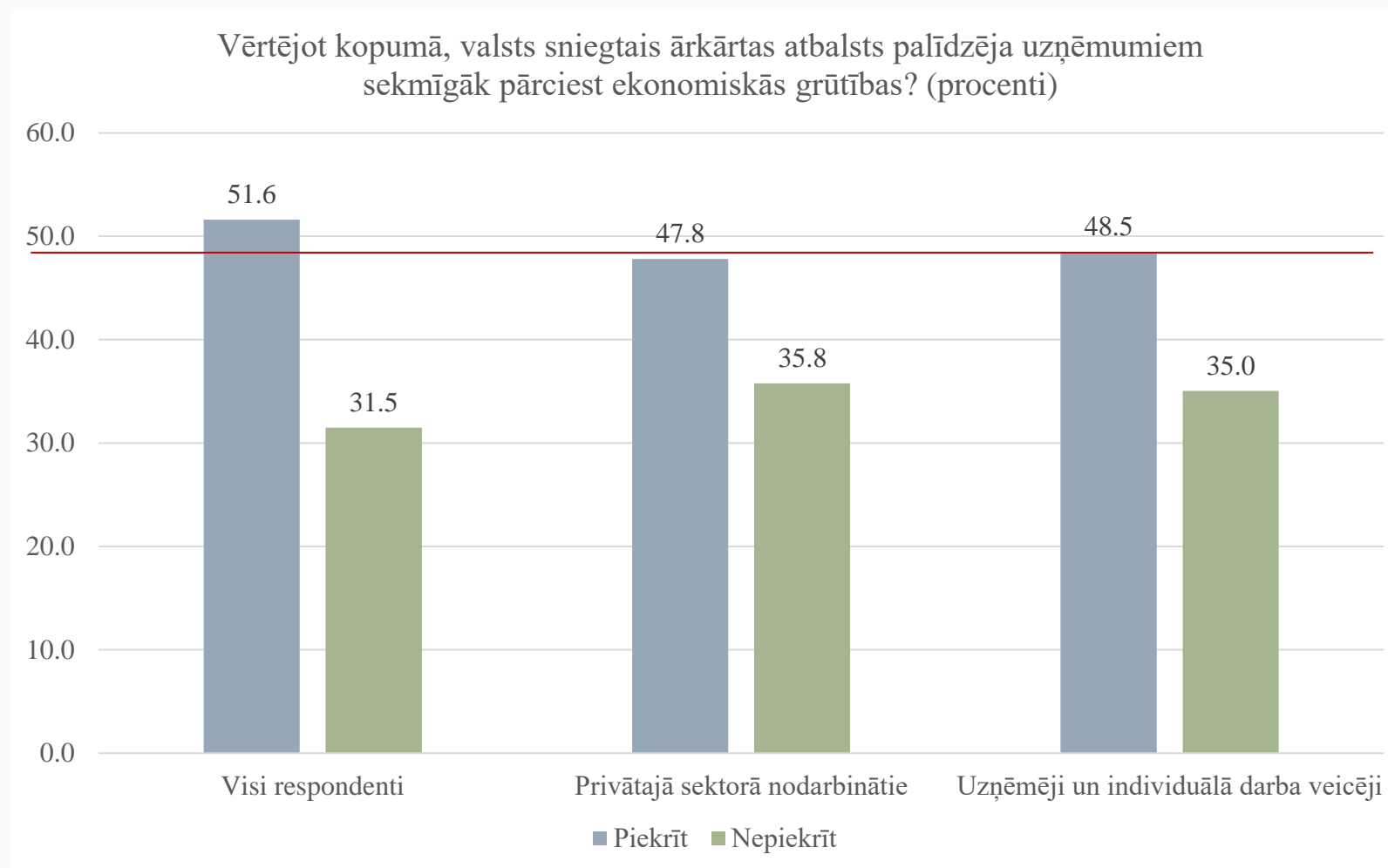
Viedoklis par valsts atbalsta programmām

Sabiedrības vairums valsts
īstenotās programmas
uzskatīja par adekvātām

Cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādiem apgalvojumiem? (Procenti)

Uzņēmēju vērtējums par valsts
ārkārtas programmu efektivitāti
bija nedaudz pesimistiskāks, taču
šīs atšķirības nebija statistiski
nozīmīgas

Valsts iestāžu darbs pandēmijas laikā

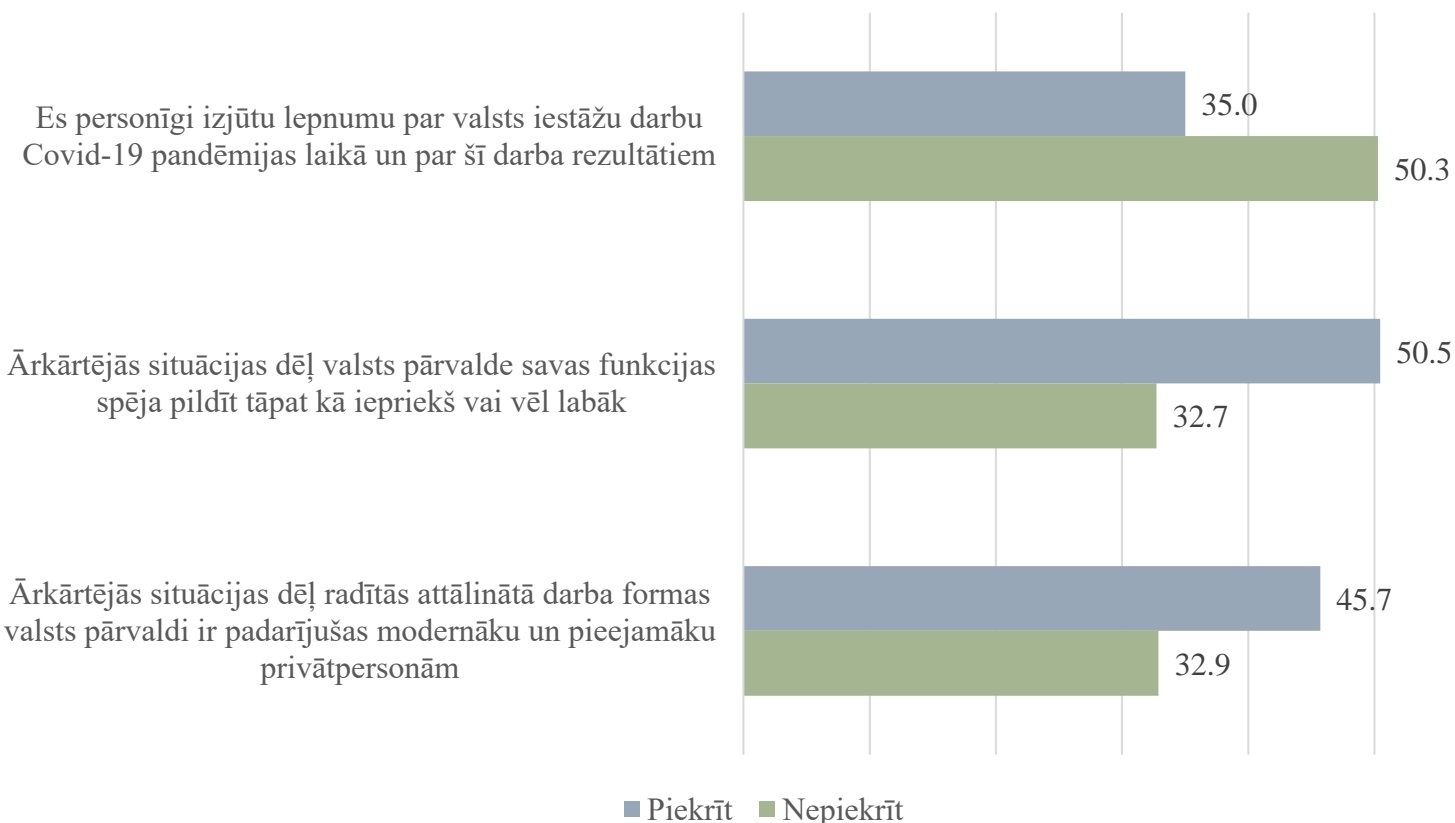
1) 35 % izjuta lepnumu par valsts iestāžu darbu pandēmijas laikā;

2) 50 % piekrita apgalvojumam, ka valsts ārkārtējās situācijas dēļ savas funkcijas spēja pildīt tik pat labi vai pat labāk;

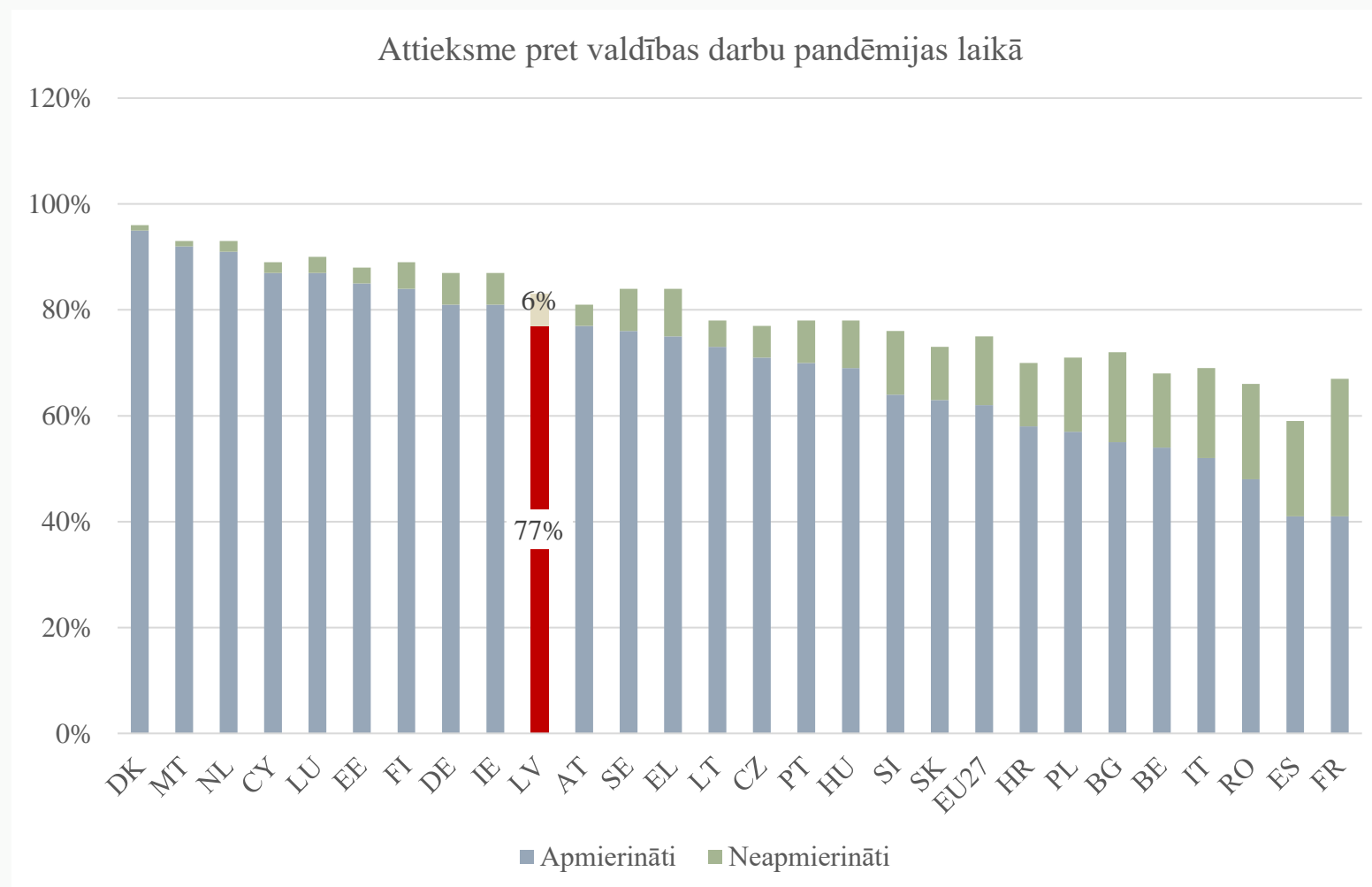
3) 46 % bija vienisprātis, ka attālinātās darba formas valsts pārvaldi bija padarījušas modernāku un pieejamāku privātpersonām.

Uzņēmēju iespaids par valsts iestāžu attālināto darbu pandēmijas laikā bija daudz labāks par sabiedrību kopumā (57 % piekrita)!!!

Cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādiem apgalvojumiem?
(Procenti)

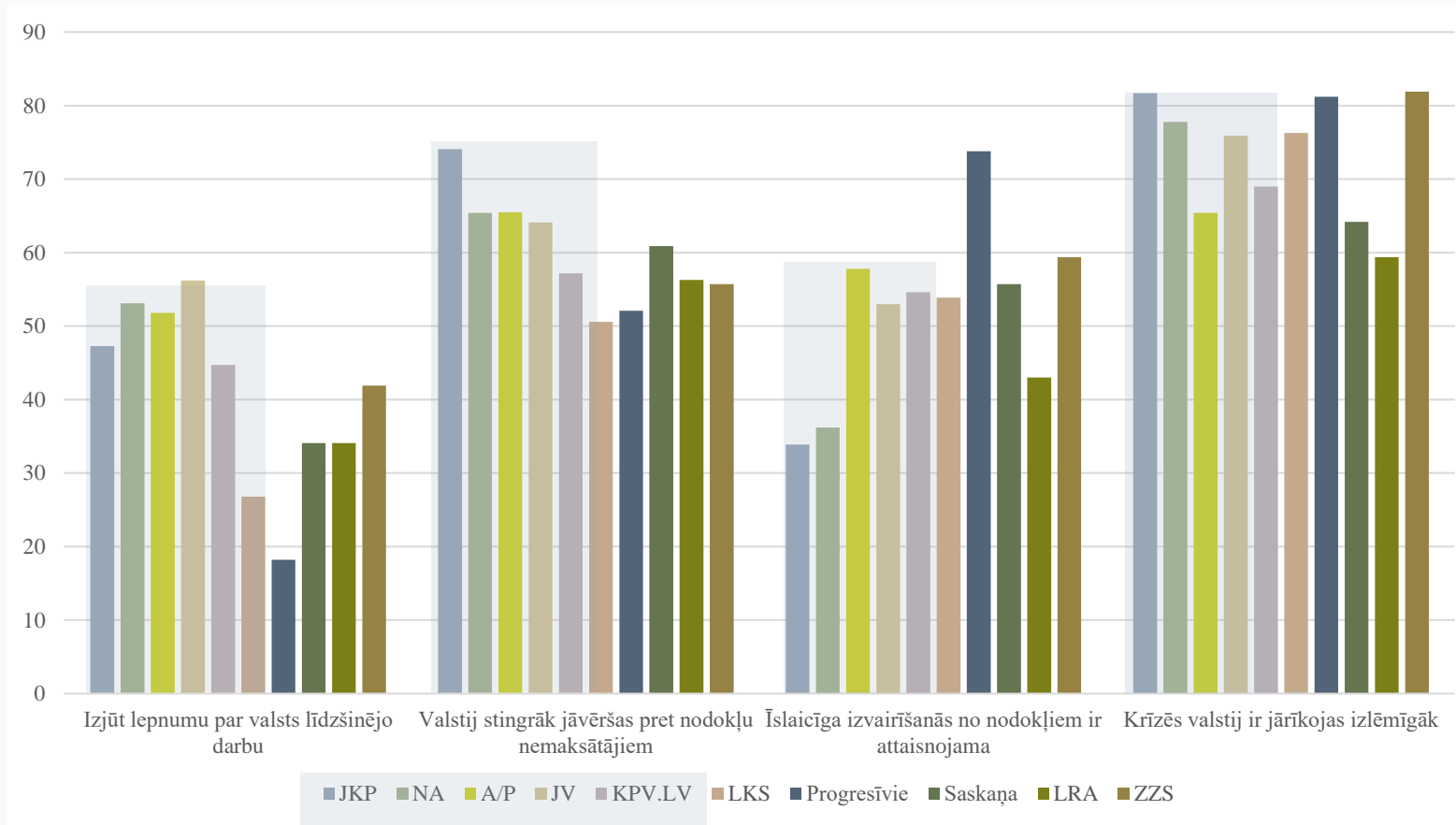
Citu ES dalībvalstu kontekstā
sabiedrības vērtējums par
Latvijas valdības darbu ir bijis
samērā labs

Avots: Standard Eurobarometer 93, October 2020

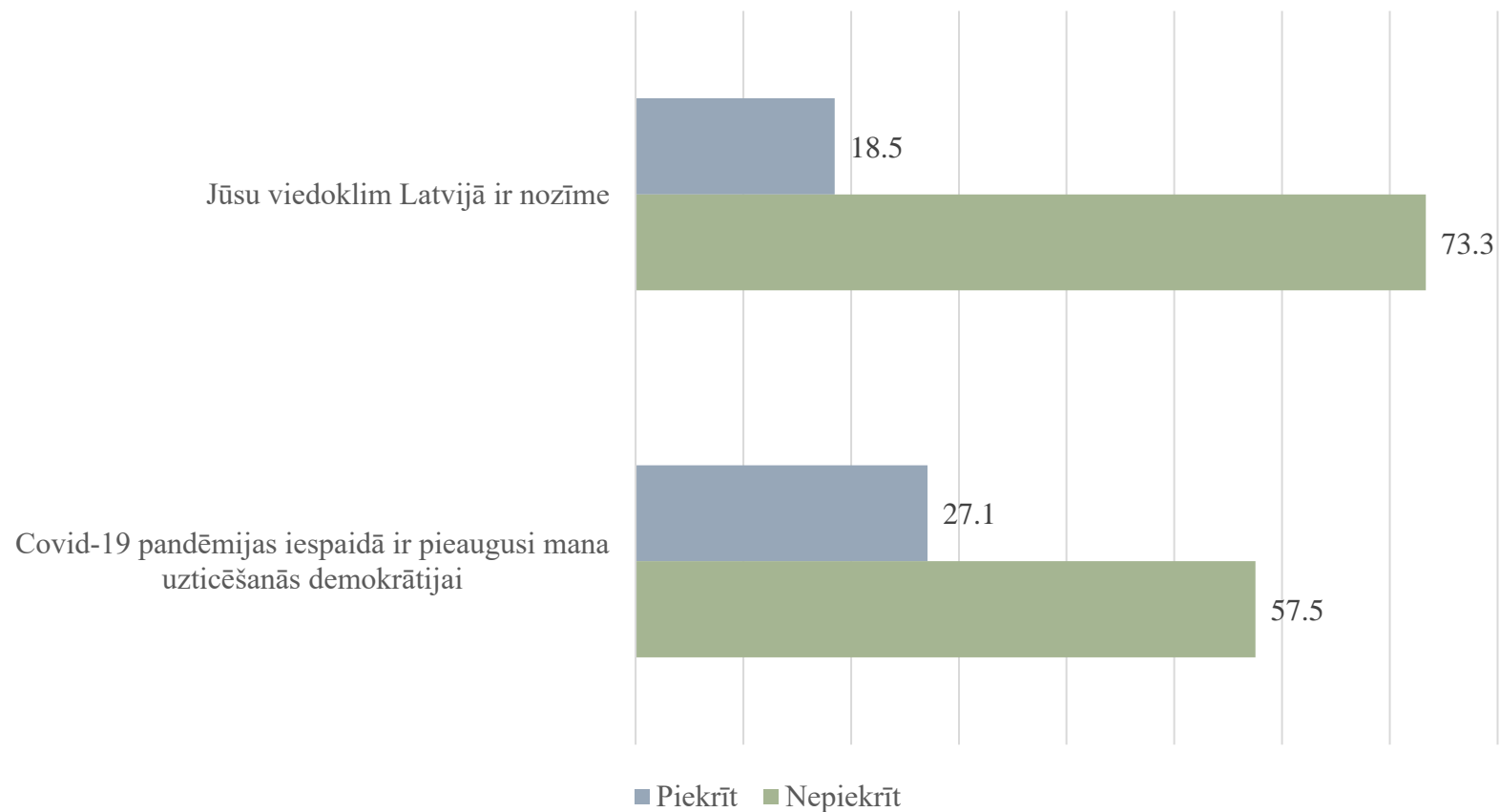
Valdošo partiju koalīcijas atbalstītāju vidū bija izteiktāks atbalsts gan līdzšinējai valdības darbībai, gan arī fiskāli atbildīgākai valsts politikai.

Datu salīdzinājums arī parāda, ka lepnumu var valdības darbu pandēmijas laikā pārsvarā izjuta valdošo partiju un “labējo” partiju atbalstītāji, kamēr opozīcijas un “kreiso” partiju atbalstītāji – nē.

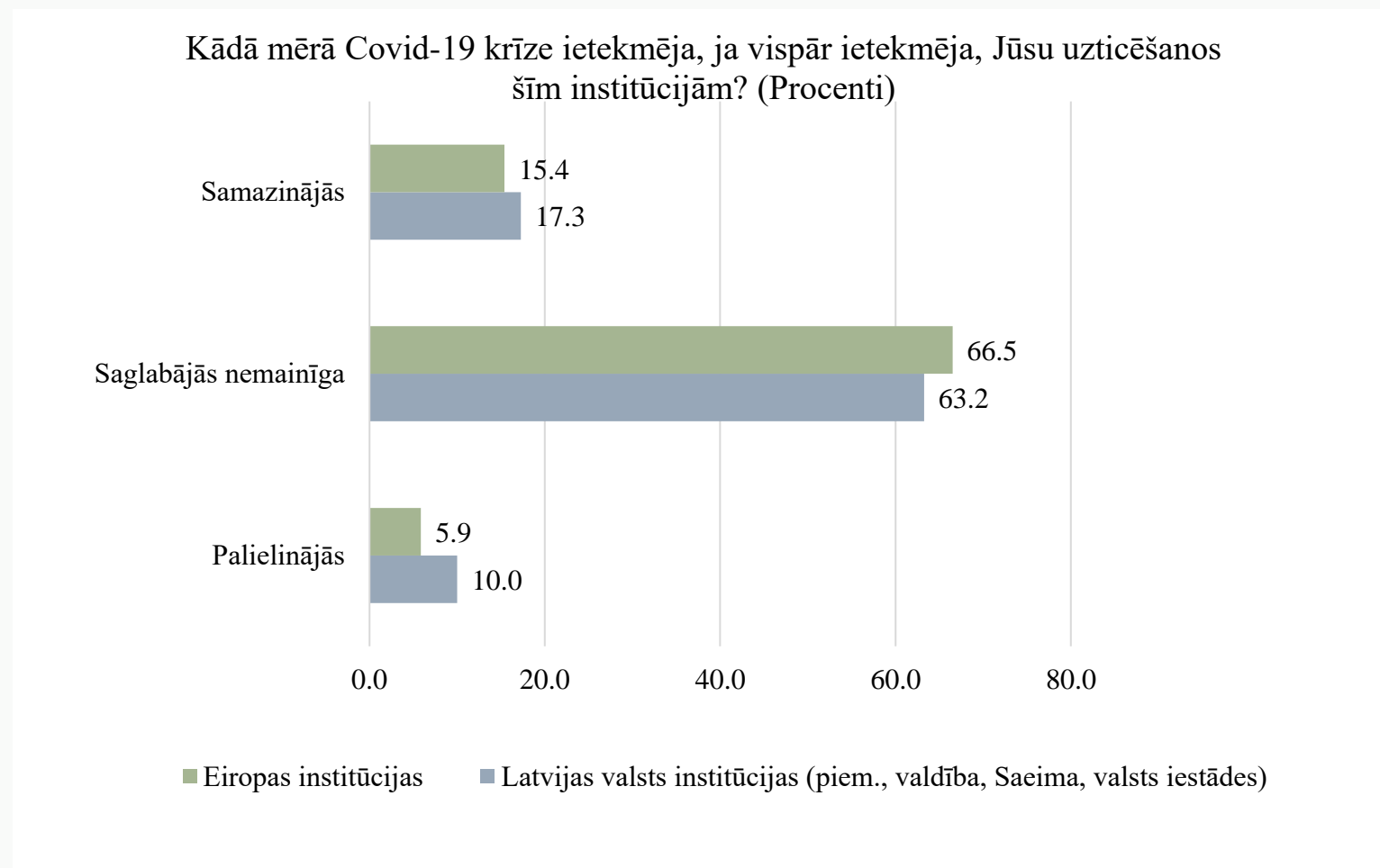
Taču vērtējums par politisko
institūciju kvalitāti bija
samērā neapmierinošs

Cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādiem apgalvojumiem? (Procenti)

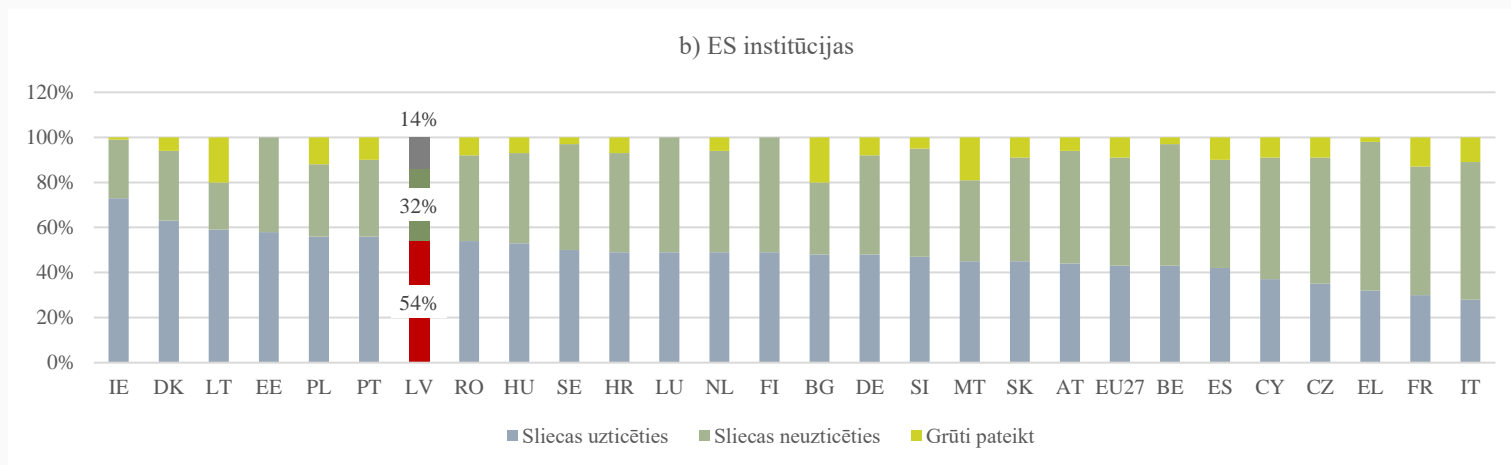
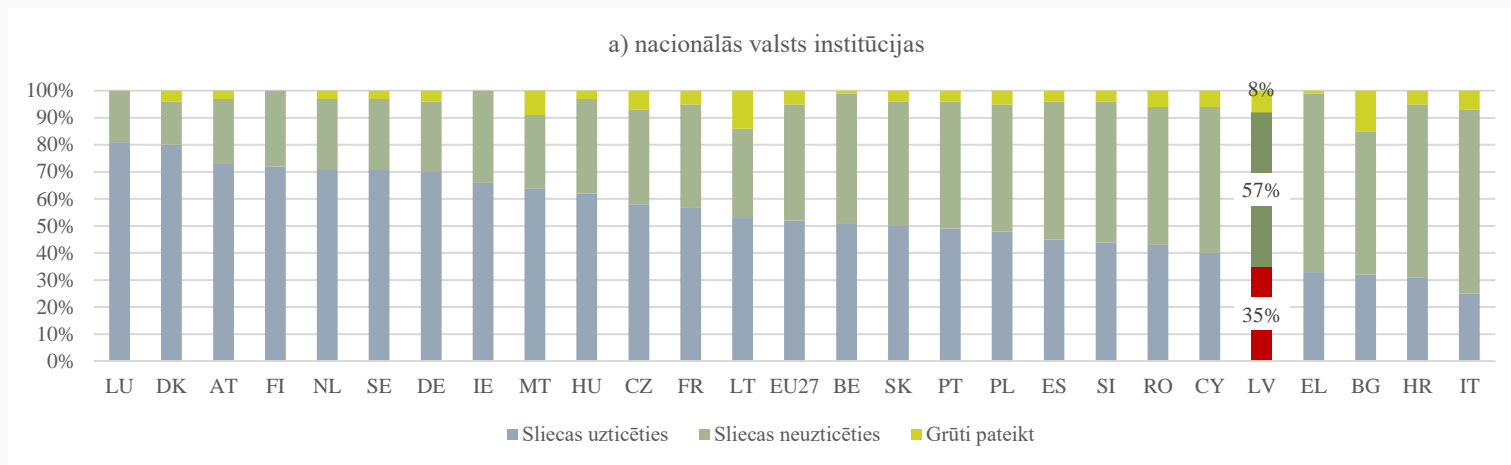

2/3 atzina, ka uzticēšanās politiskajām institūcijām bija palikusi nemainīga.

Zīmīgi, ka uzticību lielākā mērā bija zaudējušas nevis nacionālās, bet ES institūcijas.

Kontekstam – Latvijā
 uzticēšanās ES institūcijām
 vēsturiski ir bijusi daudz
 augstākā nekā nacionālajām

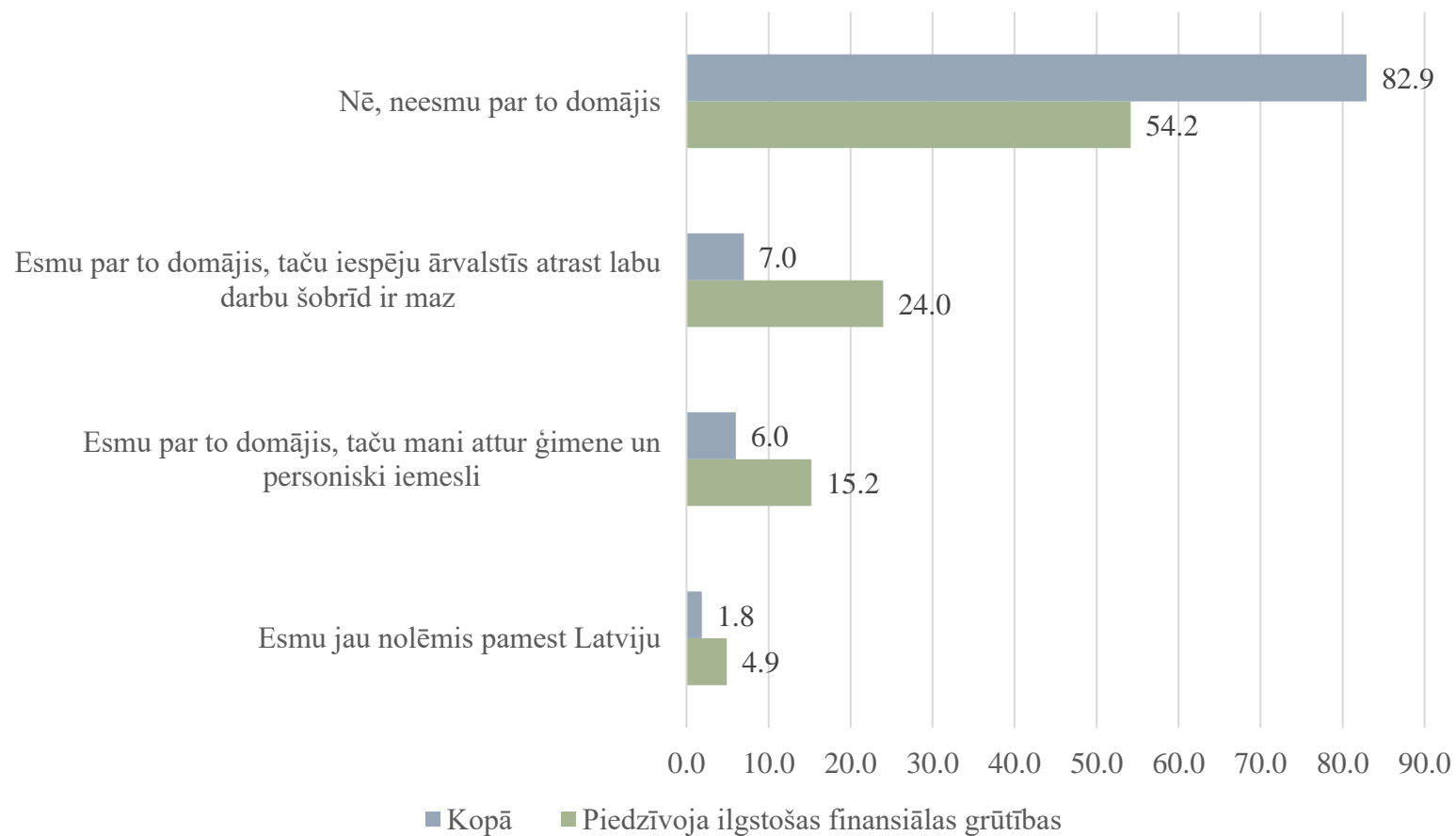

Avots: Standard Eurobarometer 93, October 2020

Pandēmija nebija veicinājusi iedzīvotāju vēlmi pamest Latviju.

Domu par Latvijas pamešanu visbiežāk (47,8 procentos gadījumu) bija pieļāvuši tie, kuri pieredzēja ilgstošas finansiālas grūtības, taču tikai 4,9% no tiem bija pieņēmuši lēmumu tiešām pamest Latviju: attur ģimene, personiski iemesli un arī tas, ka ārvalstīs ir maz iespēju atrast labu darbu.

Vai Covid-19 krīzes laikā esat apsvēruši domu par Latvijas pamešanu?
(Procenti)

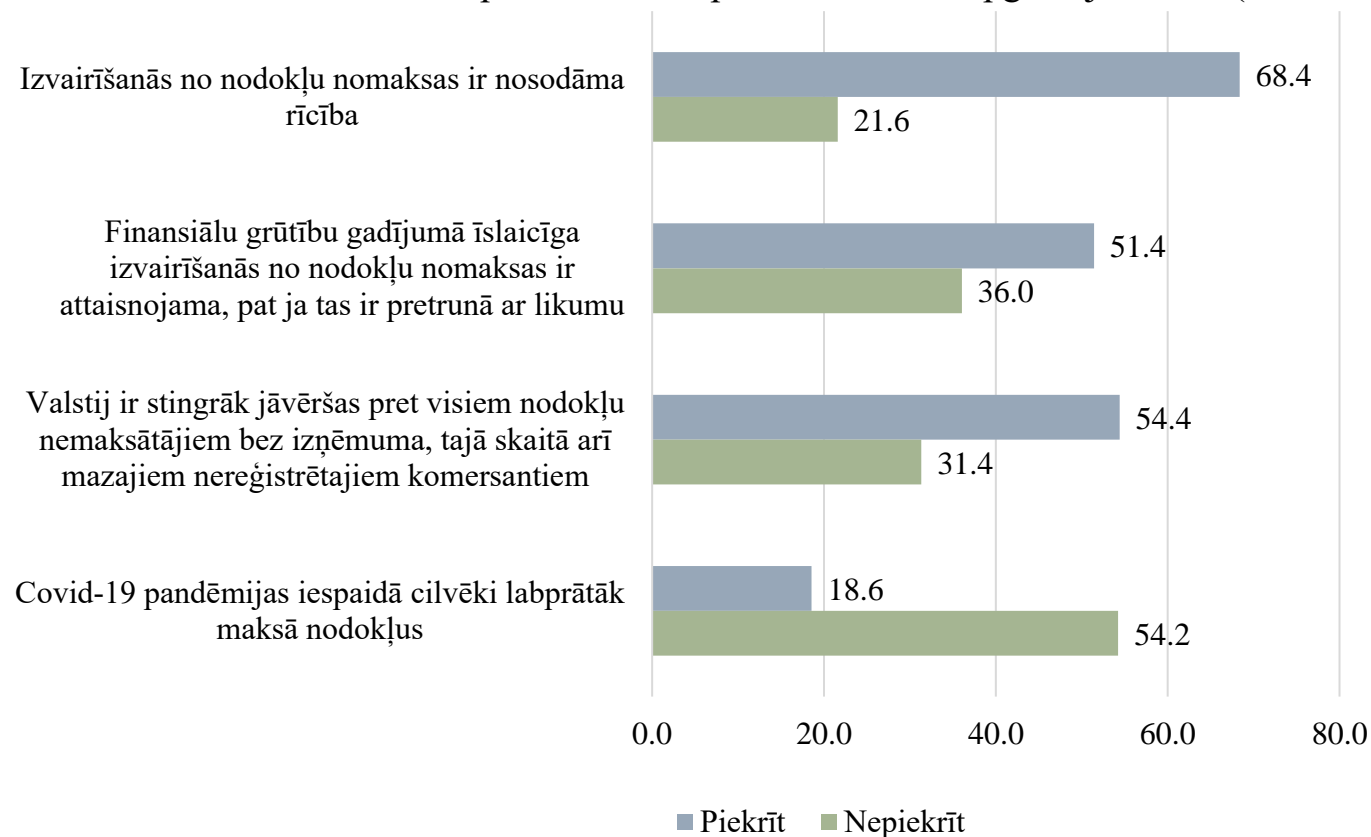
Nodokļu disciplīna

1) 2/3 piekrita, ka izvairīšanās no nodokļu nomaksas ir nosodāma rīcība, taču tikai 1/5 daļa piekrita apgalvojumam, ka pandēmijas iespaidā cilvēki labprātāk maksā nodokļus

Respondenti, kuri uzticējās valsts institūcijām, bija vairāk tendēti piekrist viedoklim, ka izvairīšanās no nodokļu nomaksas ir nosodāma un ka būtu stingrāk jāvēršas pret visiem nodokļu nemaksātājiem.

Divas trešdaļas (68,4 procenti) respondentu.

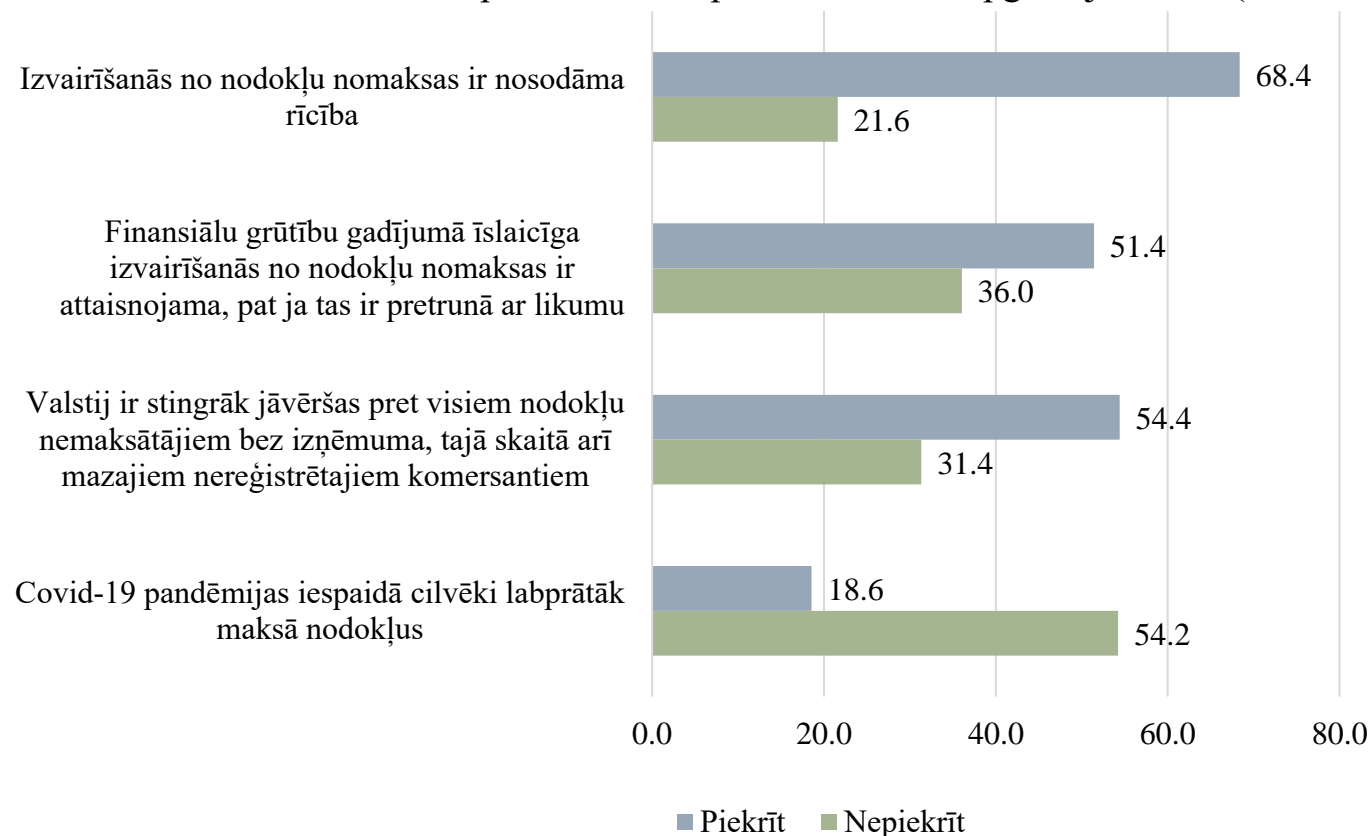
Cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādiem apgalvojumiem? (Procenti)

2) ½ piekrita, ka finansiālu grūtību gadījumā ir pieļaujama īslaicīga izvairīšanās no nodokļu nomaksas un ½ arī piekrita ka valstij ir stingrāk jāvēršas pret nodokļu nemaksātājiem bez izņēmuma.

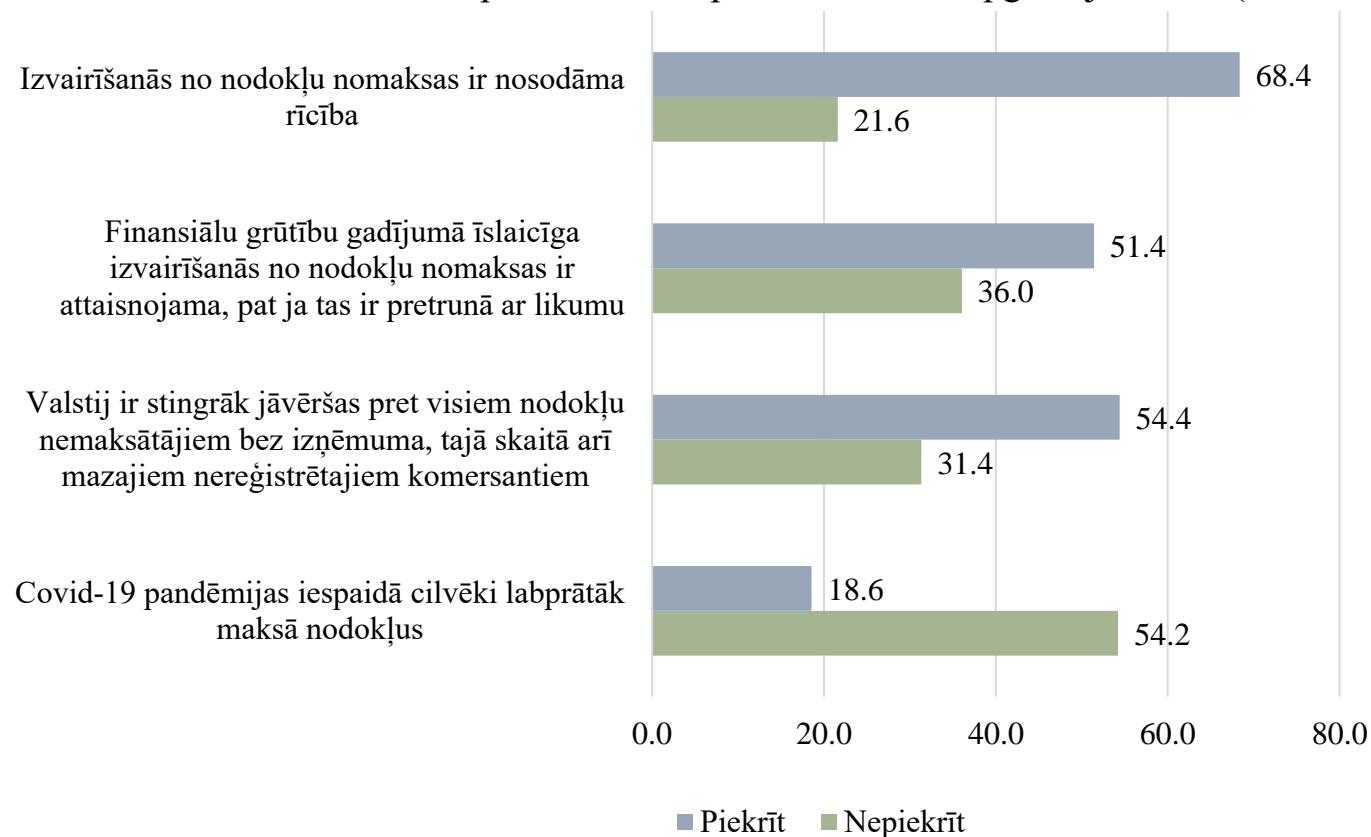
Tie, kuri pozitīvi vērtēja sniegto ārkārtas atbalstu uzņēmējiem un valstij, caurmērā piekrita arī apgalvojumiem, ka ir pareizi sniegt valsts atbalstu tikai tiem, kuri ir godprātīgi maksājuši nodokļus.

Cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādiem apgalvojumiem? (Procenti)

3) Savukārt starp tiem respondentiem, kuri piekrita viedoklim, ka finansiālu grūtību gadījumā īslaicīga izvairīšanās no nodokļu nomaksas ir pieļaujama, bija daudz lielāks īpatsvars to, kuri arī uzskatīja, ka pandēmijas gadījumā valsts atbalsts ir sniedzams arī tiem, kuri ienākumus gūst ēnu ekonomikā

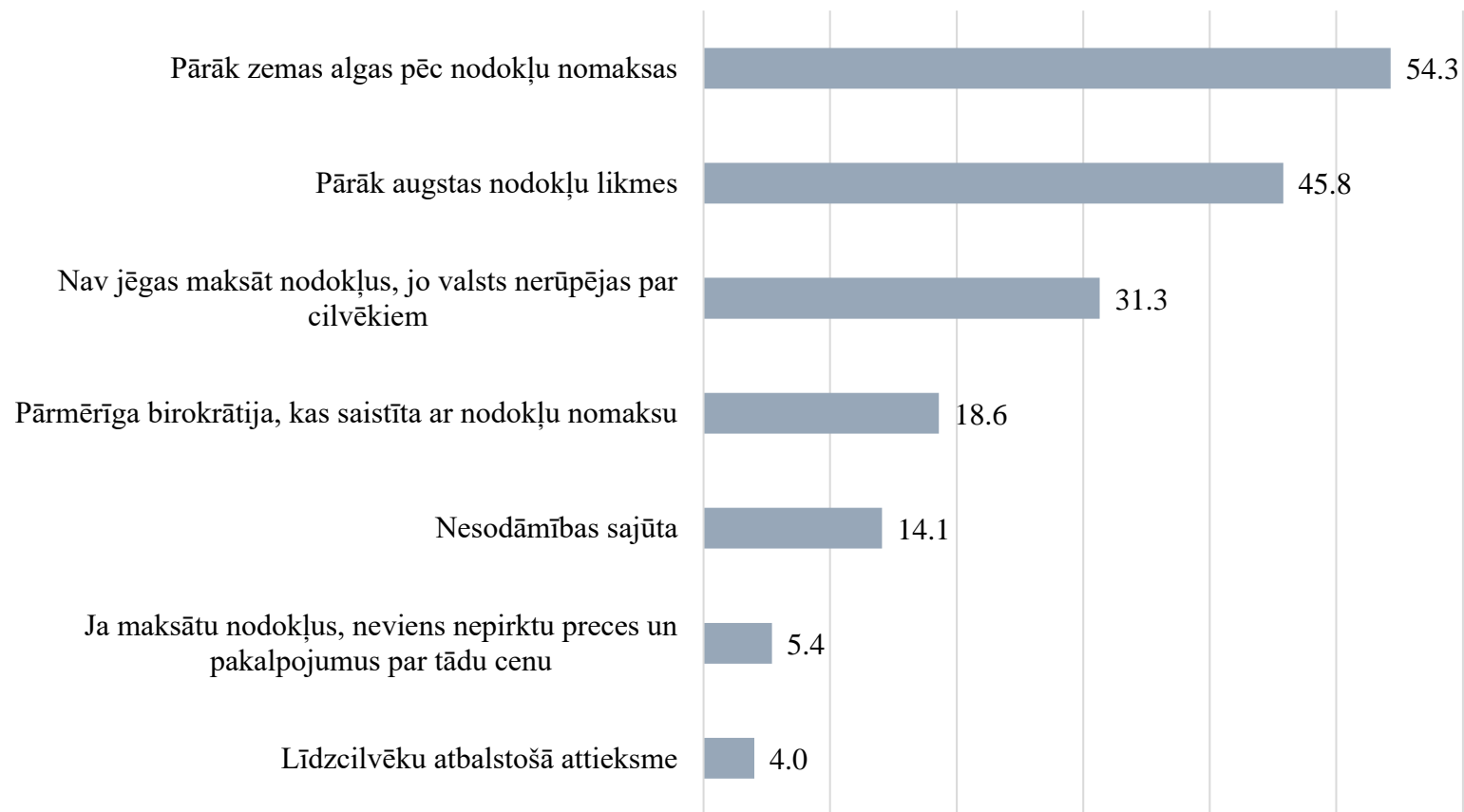
Cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādiem apgalvojumiem? (Procenti)

Zemās nodokļu disciplīnas iemesli ir sociālekonomiskas dabas un valsts nodokļu institūciju nekvalitatīvs darbs (pārmērīga birokrātija un nesodāmība) nebūt nav nozīmīgākie faktori.

No otras puses, dati liecina arī par to, ka sabiedrība nesagaida no valsts radikālāku rīcību nodokļu nemaksātāju apkarošanā.

Kuri, Jūsaprāt, ir divi paši galvenie iemesli, kāpēc cilvēki Latvijā mēdz nemaksāt nodokļus? (Procenti)

Nodokļu morāle - I

Kopumā aptauja apliecināja, ka sabiedrības vairums valsts īstenotās programmas uzskatīja par adekvātām un asociēja ar fiskālu piesardzību.

- Tomēr bija novērojams pretnostatījums, no vienas puses, starp tiem, kuri iestājās par stingrāku nodokļu disciplīnu un atbildīgāku fiskālo politiku – šie cilvēki bija tendēti atbalstīt ierobežojošāku pieeju valsts ārkārtas atbalsta programmām, un, no otras puses, tiem, kuri atbalstīja vājāku nodokļu un fiskālo disciplīnu – šie cilvēki iestājās par iekļaujošākām valsts atbalsta programmām.

Nodokļu morāle - II

Aptauja apstiprina hipotēzi par Latvijā pastāvošo ievērojamo plaisu starp formālajām (likumdošanas prasībām, kuras iemieso publisko morāli) un neformālajām institūcijām (nerakstītās uzvedības normas, kuras iemieso pilsonisko morāli) nodokļu jomā.

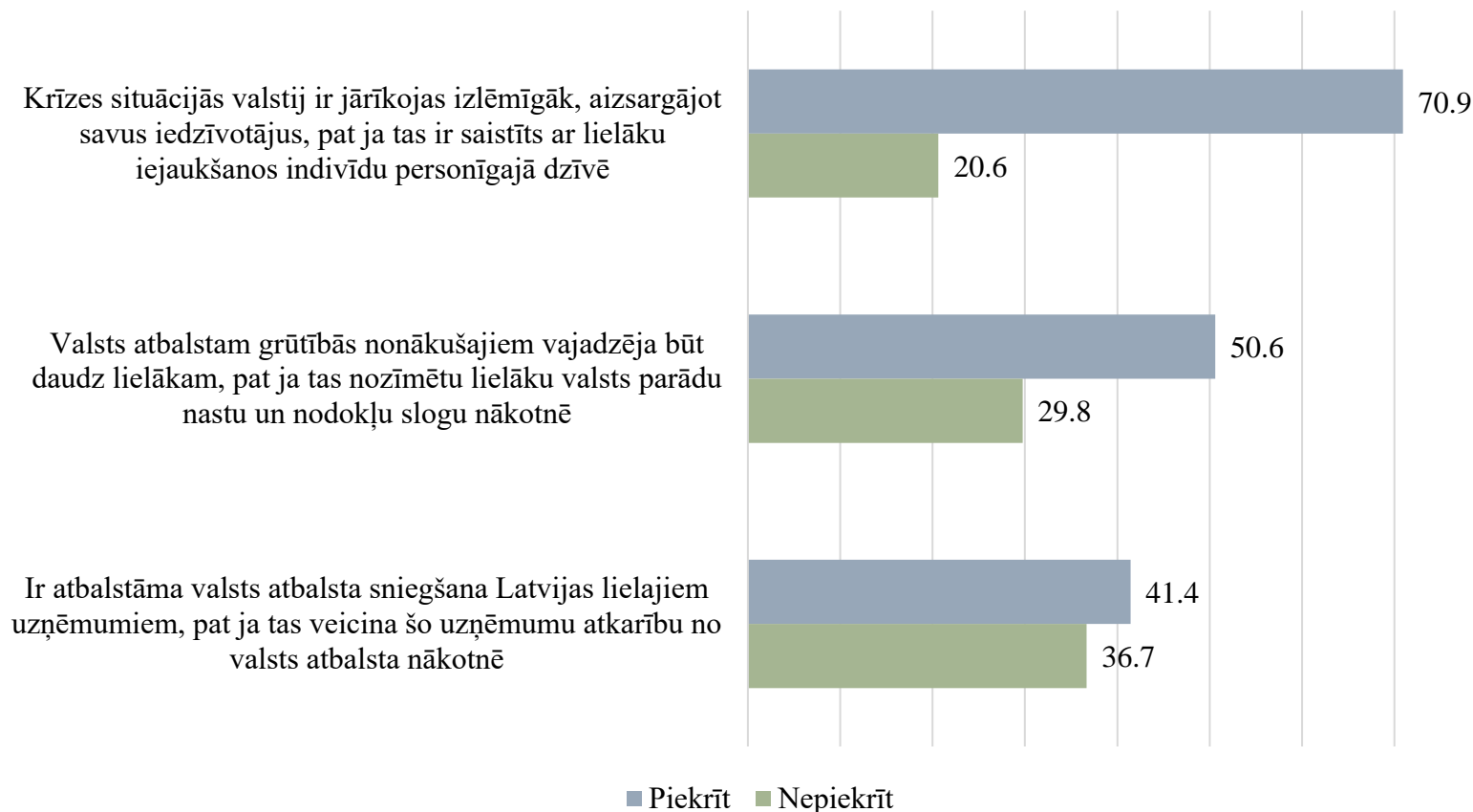
- Piekrišana viedoklim, ka nodokļu nemaksāšana ir nosodāma, atspoguļo pastāvošo publisko morāli, savukārt viedoklis par pandēmijas pozitīvo ietekmi uz nodokļu maksāšanu – pilsonisko morāli. Cilvēki bija samērā maz tendēti pārmest valstij efektivitātes trūkumu nodokļu administrēšanā, kas savukārt liecina, ka cilvēki negaidīja no valsts izlēmīgāku rīcību nodokļu jomā.

Turpmākie pasākumi pandēmijas ierobežošanai

**1) Sabiedrībā valdīja augsta
līdzietība un solidaritāte
attiecībā uz
neaizsargātākajiem
sabiedrības locekļiem.**

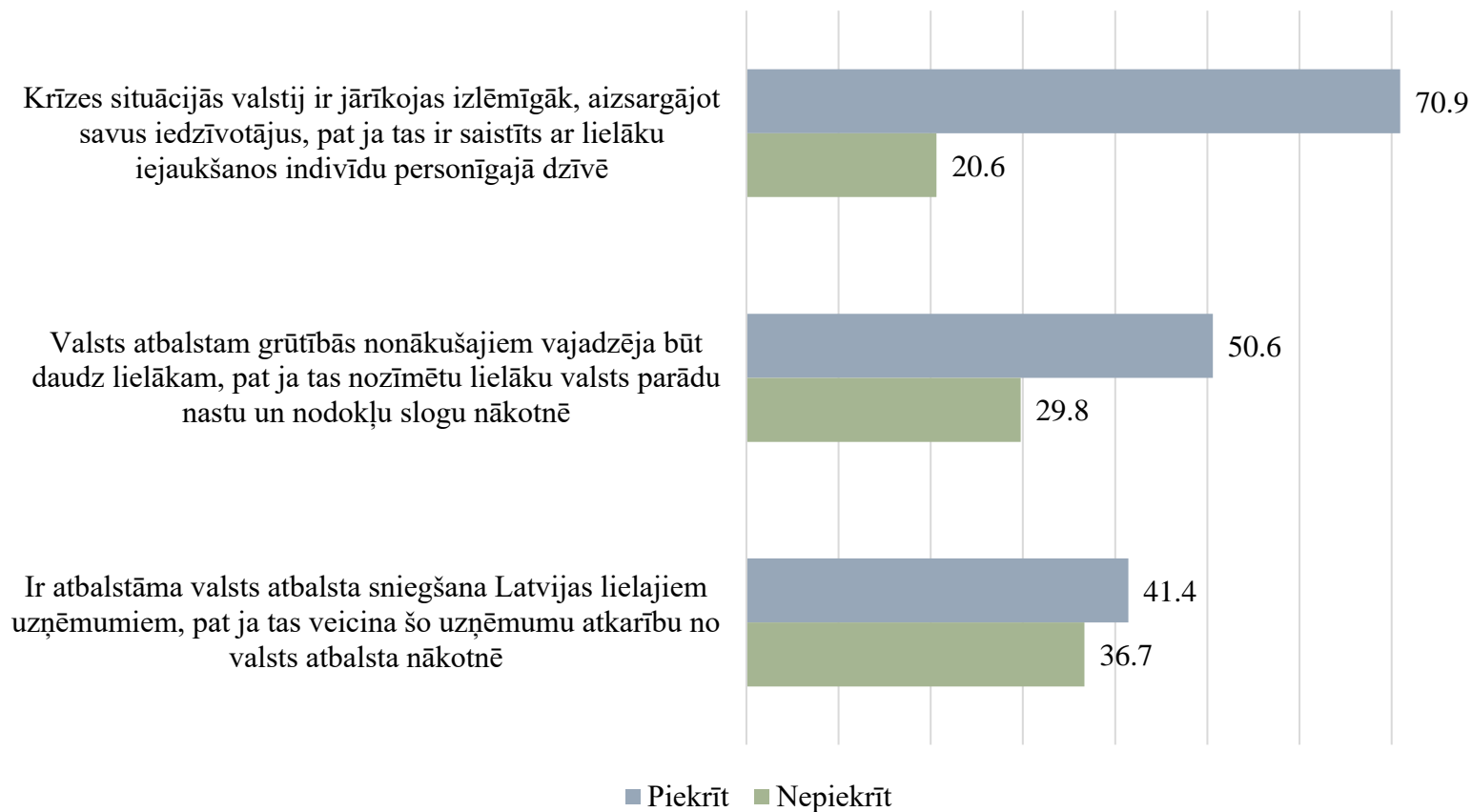
**Sabiedrība pat samierinātos ar tādu
fundamentālu liberālas valsts vērtību
ierobežojumiem kā indivīda brīvība
un personiskās dzīves
neaizskaramība.**

Cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādiem apgalvojumiem? (Procenti)

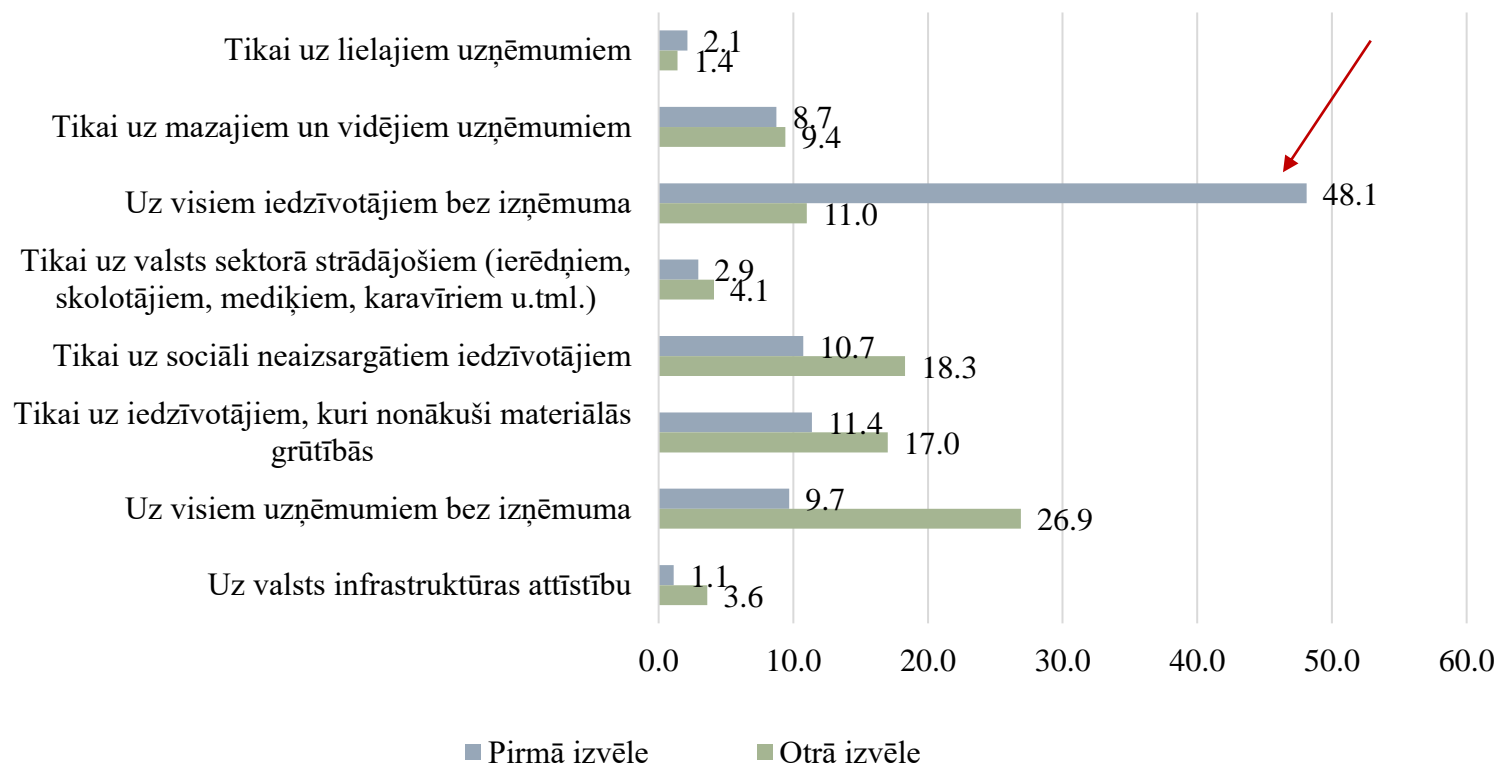
2) Cilvēki atbalstīja
apjomīgāku valsts palīdzību
krīzes laikā – pat apzinoties,
ka tas novedīs pie lielāka
nodokļu sloga nākotnē

Cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādiem apgalvojumiem? (Procenti)

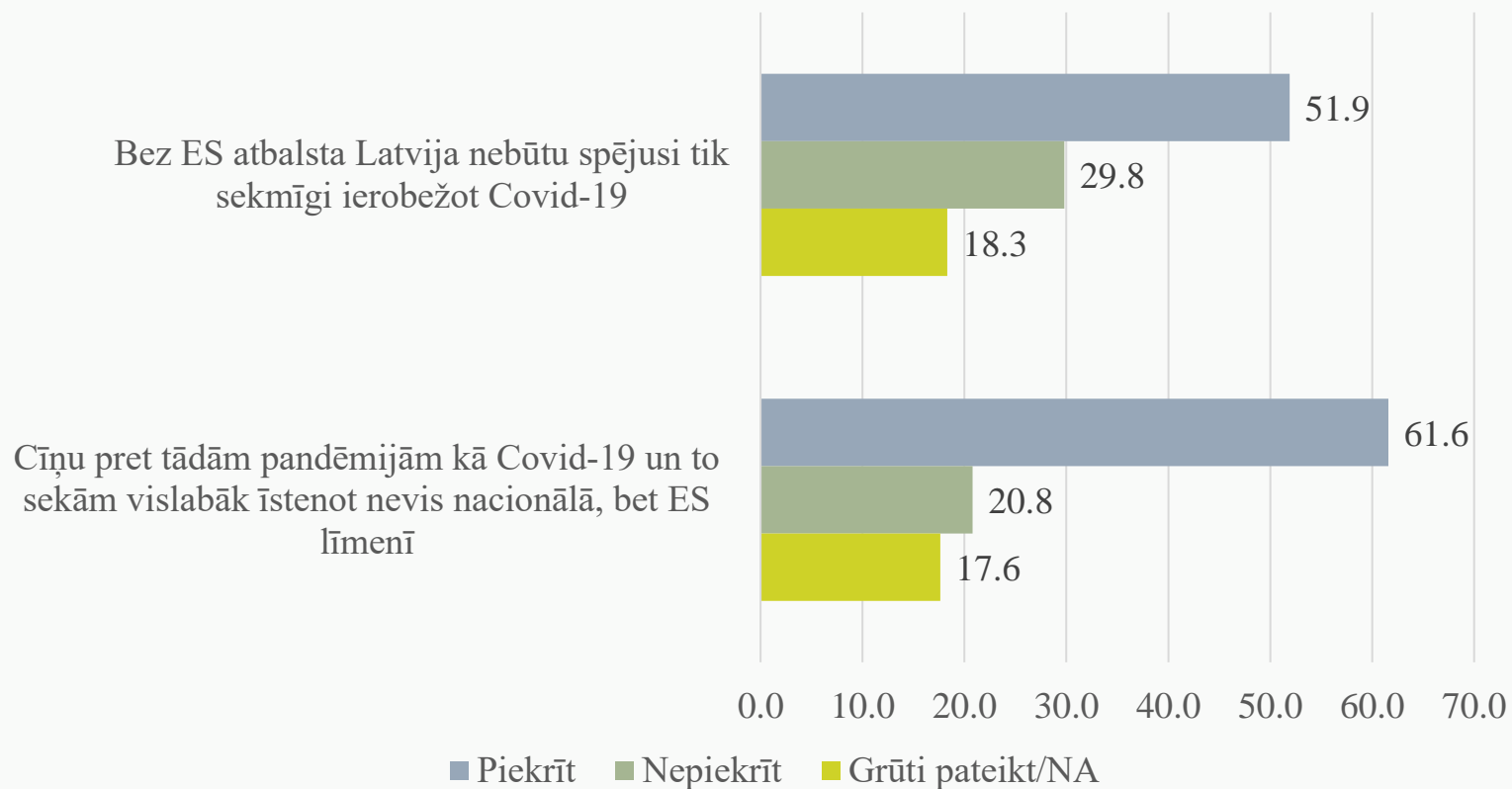
Sabiedrība tiecās uz lielāku sociālo vienlīdzību, par ko liecina vēlme, lai valsts atbalsts būtu iespējami iekļaujošs un nediskriminējošs

Gadījumā, ja Latviju skartu atkārtots Covid-19 pandēmijas vilnis, uz ko turpmāk būtu jāfokusē valsts palīdzība vispirmām kārtām? (Procenti)

Sabiedrība saskatīja
potenciālu ciešākai sadarbībai
ES mērogā pandēmijas
apkarošanā

Cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat šādiem apgalvojumiem?
(Procenti)

Rezultāti izvirzīto hipotēžu kontekstā

Nr. p.k.	Hipotēze	Rezultāts	Nr. p.k.	Hipotēze	Rezultāts
1.	Covid-19 krīzē vismagāk cieta iedzīvotāju grupas ar zemiem ienākumiem un tie, kuri gūst ienākumus ēnu ekonomikā.	Apstiprinās tieši attiecībā uz zemiem ienākumiem un netieši uz ēnu ekonomiku (ar pieņēmumu, ka nepilsoņi un krieviski runājošie lielākā mērā gūst ienākumus nelegāli)	7.	Covid-19 krīzes iespaidā ir pieaudzis iedzīvotāju atbalsts konservatīvām un samazinājies – liberālām vērtībām.	Tieši neapstiprinās, lai gan vairums atbalsta lielāku disciplīnu, piemēram, nodokļu jautājumos.
2.	Sniegtais valsts atbalsts iedzīvotājiem bija pietiekami efektīvs, lai atvieglotu iedzīvotāju saspringto materiālo situāciju.	Neapstiprinās.	8.	Covid-19 krīzes iespaidā ir pieaudzis iedzīvotāju atbalsts protekcionismam un valsts atbalstam lielajiem uzņēmumiem.	Apstiprinās attiecībā uz lielajiem uzņēmumiem, taču trūkst datu par protekcionismu.
3.	Sniegtais valsts atbalsts uzņēmējiem bija pietiekami efektīvs, lai palīdzētu uzņēmējiem pārvarēt krīzi.	Apstiprinās.	9.	Zema nodokļu disciplīna ir vairāk raksturīga vīriešiem, gados jauniem cilvēkiem, cilvēkiem ar zemiem ienākumiem un zemu izglītības līmeni, cilvēkiem ar zemu uzticēšanos valstij un līdzciltiem, neprecētiem indivīdiem un etnisko minoritāšu kopienās.	Apstiprinās
4.	Ja tradicionāli uzticēšanās valsts institūcijām ir bijusi viszemākā mazizglītotu un zemu ienākumu iedzīvotāju grupās, tad krīzes iespaidā zemu ienākumu grupā ir augusi uzticēšanās valsts institūcijām, bet mazizglītotu iedzīvotāju grupā – kritusies.	Apstiprinās daļēji, jo uzticēšanās ir kritusies arī zemu ienākumu grupā.	10.	Nodokļu disciplīnu ne tik daudz ietekmē nodokļu birokrātiskās procedūras un uzskati par valsts tēriņu zemo efektivitāti, cik zemie iedzīvotāju ienākumi, salīdzinājumā ar augstajām nodokļu likmēm.	Apstiprinās.
5.	Covid-19 krīzes iespaidā ir pieaugusi iedzīvotāju uzticēšanās nacionālajām institūcijām un kritusies – starptautiskajām organizācijām, piemēram, Eiropas Savienībai.	Apstiprinās daļēji. Uzticība ir kritusies arī nacionālajām, bet mazākā apmērā.	11.	Valsts sniegtais atbalsts Covid-19 krīzes laikā ir palielinājis iedzīvotāju labprātīgu nodokļu nomaksu.	Neapstiprinās
6.	Covid-19 krīzes iespaidā ir pieaudzis iedzīvotāju atbalsts autoritārisma un samazinājies – demokrātijai.	Tieši neapstiprinās, lai gan vairums atbalsta lielāku valsts lomu uz personīgo brīvību rēķina.	12.	Atbalsts valdošās koalīcijas partijām pozitīvi korelē ar priekšstatu par sekmīgu valdības darbu Covid-19 krīzes laikā un sasniegtajiem rezultātiem.	Apstiprinās.

Paldies!